

Els records i la veritat

Bloomsday

He sentit dir que el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona celebra-rà, el pròxim dia 16 de juny, el Bloomsday, o Dia de Leopold Bloom, el protagonista de la novel·la *Ulisses*, de James Joyce. A Dublín és una tradició, i se celebra, entre altres indrets, a la famosa Torre Martello, a la costa, escenari de les primeres pàgines del llibre. En traducció de Joaquim Mallfrè: “Solemnement, el rabassut Boc Mulligan aparegué al capdamunt de l’escala portant un bol d’escuma amb un mirall i una navalla plans a sobre. Per darrera, l’oreig del matí aguantava suau-ment la bata groga descordada. Alçà el bol salmodiant: *-Introibo ad altare Dei-*”. I el lector que conegui una mica els avatars de la vida de Joyce pensa que l’autor ja ha començat a descarregar contra l’Església i en particular, com es veurà, contra els jesuïtes.

Pel seu caràcter ritual i rutinari, és una festa única al món, però celebrada a molts països de parla anglesa, només lleugerament comparable a “la Saint-Polycarpe” que Flaubert i els seus amics celebraven el dia 27 d’abril, els últims anys de la seva vida, per honorar (!) el progrés de l’estultícia en aquest món.

L’any 1991, quan en feia cinquanta de la mort de Joyce, el CCCB ja va celebrar l’efemèride –com és sabut, tot *l’Ulisses* passa en menys de 24 hores, entre el matí del 16 de juny de 1904 i la matinada del dia 17–: en aquella ocasió, a més de discursos pickwickians en honor de l’irlandès no independentista, es va servir, per esmorzar, allò que més importa en aquesta avinentesa literària: un *Irish breakfast* complet, a base de salsitxes, llenques de *bacon*, torrades amb llard de porc, ronyons trossets, mongetes i púdings blancs i negres,

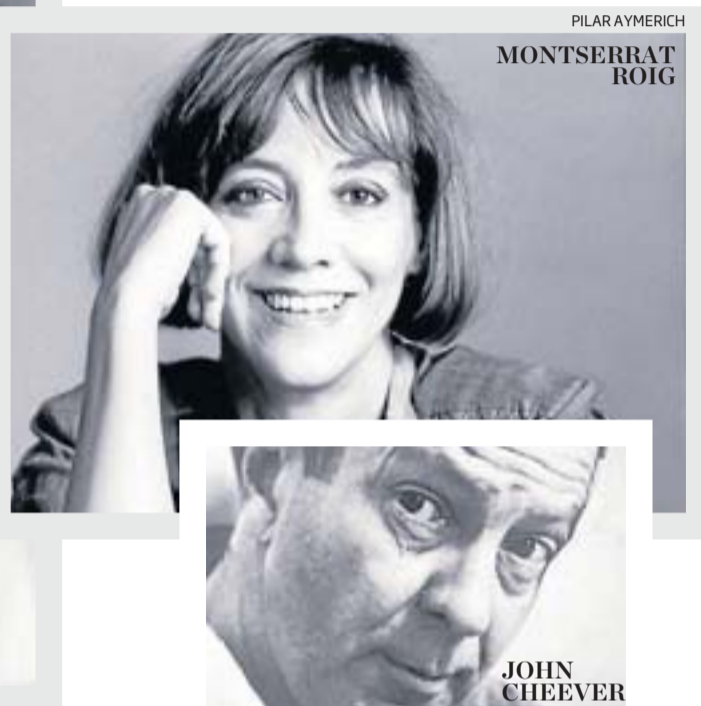
tot regat amb cervesa abundosa: res que us permeti de passar el dia fent cap activitat, ni tan sols dormir.

No sabem què ens oferirà aquesta vegada el nostre primer centre cultural urbà, però ho esperem amb candeleteres. Tant de bo

no hi hagi gaires parlaments solemnes –un esmorzar com el que he explicat em sembla que ha quedat descartat, per raons de salut pública–, i sí molta i desbordada gresca, perquè *l’Ulisses* de Joyce és tot ell una festa fenomenal, començant per una gran celebració de la llengua anglesa: potser hauríem de tirar en-rere, fins a Rabelais, per trobar tal explosió al-hora de vida i de paraules, un procediment que sembla privatiu de l’art de la novel·la, com ja va quedar clar en un precedent important d’aquest gènere, el *Satiricó*, de Petroni, en què, com en Joyce, es barregen marranades, festa, sexe desenfrenat, discursos barroers i desbordada xerinola.

Quina novel·la catalana trobaríem que ens permetés de fer una festa anyal semblant a aquesta? Ai, les nostres lletres, tan submergides encara en la prudència, els sentiments xarons i els amors endolcits en llocs d’amenitat! ♦♦

Recordem el que va passar de veritat o inventem els records? Els records són veritat o només ho semblen?

Al capdavall, els escriptors també són persones

“¿Li començava a fallar la memòria o l’havia ensinistrada tan bé en la repressió dels records desagradables que havia malmès la percepció de la veritat?” S’ho pregunta en Neddy, el nedador del conte més conegut (i potser el més perfecte, i sens dubte el que ha generat més interpretacions) de John Cheever, “el Txékhov del suburbi americà”.

L’aniversari del naixement de Cheever –va venir al món el 27 de maig del 1912, fa 104 anys– m’encampa llegint *Post Mortem*, del flamenc Peter Terrin, publicat per Raig Verd i traduït per Maria Rosich. El protagonista d’aquesta novel·la és un escriptor, Emiel Steegman, que s’empesca una excusa per cancel·lar un sopar amb col·legues estonians: diu que té “un problema familiar força greu”. Després s’atabala pensant que està cridant el mal temps, que passarà alguna desgràcia a la seva família. S’atabala encara més pensant que si mai arriba a ser un escriptor conegut i reconegut, aquest problema familiar inexistència serà investigat en el futur pel seu biògraf. I aleshores té la idea d’escriure una novel·la sobre un escriptor: “No era el seu estil, però per una vegada li va semblar que s’ho podia permetre; al capdavall, els es-

criptors també eren persones”. A partir d’aquí entrem en un joc de miralls entre realitat i ficció: un artefacte literari amb totes les lletres.

Quan tenir una memòria buida és sinònim de llibertat

Potser l’únic talent d’Emiel Steegman, llegim a *Post Mortem*, és que no té records. “Ho havia afirmat amb orgull en moltes entrevistes, era la seva resposta a la pregunta inevitable sobre el contingut autobiogràfic de la seva obra. Era lliure”. Lluny de remenar els calaixets de la memòria, parteix de zero i s’inventa el que convé. I aquí apareixen uns dubtes que –a mi, que encara tinc memòria– em recorden els del nedador de Cheever: “No sabia per què tenia tants pocs records. Li costava registrar-ne, o era oblidadís? Mandrós, potser, o indiferent? O és que els records estaven atrapats en algun lloc, milers de records atapeïts, i de tant en tant se n’aconseguia escapar un?”

Ho escrivia l’enyorada Montserrat Roig: “Cal recordar, cal evocar, no hi ha art més temporal que la literatura. Podem emmalaltir amb el record però potser, al final del llarg i lent procés d’escriptura, descobrirem que hi ha alguna cosa, que hi ha algú, a l’altra banda, que encara batega, que encara existeix”.

La germana gran va empènyer la petita escales avall

Quan un escriptor recorda la infantesa, deia Montserrat Roig, posa en ordre la seva vida. I se la inventa. “La memòria també és oblit –afirmava l’escriptora a *Digues que m’estimes encara que sigui mentida-*. Algú va dir que tots tenim dues memòries: la petita memòria, que serveix per recordar allò que és petit, i la memòria gran, que serveix per oblidar allò que és gran. Els narradors deixen, a mesura que avancen, traces dels oblitats més que dels records”.

Montserrat Roig recordava que volia matar la seva germana petita, la que li havia robat l’amor de la mare. Recordava que l’havia llançada per les escales que donaven al pati interior de casa seva. La mare de les germanes Roig, la senyora Albina Francitorra, n’explicava una altra versió. La nena va caure escales avall, sí, però la Montserrat no la va poder empènyer perquè era a baix, veient com la menuda rodolava. “En el record, hi va prevaldre el desig de fer-la desaparèixer, no el que havia succeït realment. En narrar, mentia. Però, en expressar el meu desig, deia la veritat”.

Montserrat Roig va morir el novembre del 1991, fa gairebé vint-i-cinc anys. Avui només podem recordar-la. I llegir-la. De veritat. ♦♦